

Mo Yan: 'Sóc culpable'

Font: *Der Spiegel* (26-2-2013)

Entrevista realitzada per Bernhard Zand

Traducció d'Irene Tor Carroggio, estudiant de quart curs del Grau de Traducció i Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment és becària del Grup de recerca en Traducció del xinès al català/castellà (TXICC) del Departament de Traducció i Interpretació.

Per primer cop després d'haver estat atorgat el Premi Nobel de Literatura, el polèmic autor xinès Mo Yan ha accedit a concedir una entrevista. Molts l'han acusat de ser massa proper al règim, però ell ho nega i dedica paraules dures als seus detractors.

L'home duia un vestit Mao amb un emblema vermell a la butxaca del pit. Semblava un emblema del partit, però només hi apareixia el seu nom. Estava fent una xerrada a Estocolm, la xerrada que tots els autors guanyadors del Nobel de Literatura han d'oferir quan reben el premi literari més important del món.

Era el 7 de desembre de l'any 2012 i l'home, les paraules del qual semblaven una cançó mentre pronunciava el seu discurs, havia estat considerat una decepció. Ha escrit llibres meravellosos, d'això no n'hi ha cap dubte. Entre aquestes obres es troben *Les balades de l'all* i *La vida i la mort m'estan desgastant*, novel·les familiars que s'expliquen de forma àmplia, atractiva i acolorida. Totes tenen sempre un component històric, el qual fa referència al desenvolupament de la Xina a les últimes dècades, des de la pobresa dels primers anys, passant per les adversitats de la Revolució Cultural, fins el creixement econòmic. Malgrat tota la crítica al Partit Comunista i als seus dirigents, que queda palesa a les seves novel·les, a l'autor encara se'l considera partidari del règim.

Mo Yan, de 58 anys, és membre del Partit Comunista (PC) des de 1979. Tenia una carrera a l'exèrcit i és avui el vicepresident de la Associació d'Escriptors de la Xina, que és afí al govern.

Ja fa temps que els seus lectors estan descol·locats per la manca de relació entre la seva crítica inequívoca de l'estat a la seva obra i la conformitat de les seves aparicions.

Les reaccions al seu premi Nobel també van estar dividides. Els dissidents xinesos, com l'autor Liao Yiwu, estaven perplexos, mentre que l'escriptor alemany Martin Walser va dir que no en tenia "cap dubte". Mo Yan no va fer gaires esforços per explicar-se. Va rebutjar ofertes d'entrevistes que li arribaven des de tots els racons del món. A la conferència de premsa d'abans de la cerimònia a Estocolm, Mo Yan desencadenà un nou escàndol quan va descriure la censura a la Xina com un "mal necessari", la qual cosa va enfurir els comentaristes d'arreu del món.

A principis d'aquesta setmana, s'ha publicat en alemany per primer cop el llibre de Mo Yan *Granota*. El passat dimecres, cinc dies abans de la seva publicació, Mo Yan de sobte va acceptar el que havia descrit abans de la trobada com una entrevista "molt curta" amb el setmanari *Der Spiegel*. El punt de trobada triat va ser una casa de te de Pequín. Allò de "molt curta" al final es va convertir en dues hores. Mo Yan va néixer el 1955 a Gaomi, un poble a l'est de la Xina. Mo Yan és un pseudònim, el seu nom vertader és Guan Moye. Els seus pares eren camperols i des del 1959 al 1961 va viure a través de la "gran fam xinesa" un període de greu escassetat de menjar desencadenada per errors polítics greus i durant el qual milions de persones vam morir de fam. A l'edat de 12 anys, Mo Yan va ser obligat a deixar els estudis perquè es considerava que la seva família era poc de fiar. Va passar a ser un vaquer i també va treballar a la indústria del cotó.

El narrador a la novel·la *Granota* de Mo Yan plasma diversos elements autobiogràfics. Ell també prové d'una família de camperols de Gaomi, va a l'exèrcit i dubta entre el desig de conformar-se i la necessitat de seguir la seva pròpia consciència. El narrador té una tieta que és ginecòloga, un altre detall autobiogràfic. Ella és la protagonista de la novel·la i acata de forma brutal la política del fill únic del país. Tot i així, mai s'aclareix per què es manté fidel al partit malgrat les repetides humiliacions que pateix. Els qui viuen en societats autoritàries s'arrisquen molt quan es resisteixen: aquest és el missatge de les obres de Mo Yan, i es troba molt arrelat a les realitats xineses.

Però els premis Nobel estan protegits. Poden parlar obertament i arriscar-se. Efectivament, no tenen gaires opcions.

PREGUNTA: Senyor Mo, el seu pseudònim, Mo Yan, significa literalment “no parlis”. Sembla que s’ho pren molt seriosament i fuig de parlar en públic, sobretot amb els periodistes. Per què?

Resposta: Perquè no m’agrada parlar sobre política. Sóc un escriptor ràpid, però penso les coses a fons. Quan parlo en públic, immediatament em pregunto si m’he fet entendre. Les meves idees polítiques són força clares, però. Només cal llegir els meus llibres.

P: La seva primera novel·la que s’ha traduït a l’alemany després que se’l guardonés amb el Nobel es diu *Granota* i tracta sobre la política xinesa del fill únic xinesa, que afecta les vides de més de mil milions de persones. Què en pensa, d’aquesta política?

R: Com a pare, sempre he pensat que tothom hauria de tenir tants fills com vulgui. Com a funcionari, vaig haver d’obeir la llei que afecta tots els funcionaris: només un fill. Solucionar l’assumpte de la població xinesa no és bufar i fer ampolles. Estic convençut només d’una cosa: a ningú no se li ha de prohibir tenir un fill per mitjà de la violència.

P: Però precisament això és el que passa a *Granota*. Quina va ser la inspiració per a aquest llibre? Va ser una escena en particular, una figura, un diàleg?

R: Era la història de la vida èpica d’una tieta meva que va treballar durant dècades com a ginecòloga al meu districte de Gaomi i va ser testimoni de coses inefables. Vaig experimentar la necessitat interior d’escriure-les.

P: La Dra. Wan, la protagonista de la novel·la, és un personatge complicat, fins i tot monstruós, obsessionat per les seves accions. Com va reaccionar la seva tieta amb el llibre?

R: No l'ha llegit. Li vaig dir explícitament que no ho fes perquè es podria enfadar amb mi. Evidentment, no tot el que succeeix a *Granota* està basat en la història de la meva tieta, la qual, de fet, té quatre fills. Vaig afegir-hi d'altres experiències de doctors i coses que jo mateix havia presenciats.

P: Han ocorregut coses inenarrables a moltes de les seves novel·les. A *Les balades de l'all*, per exemple, una dona embarassada, que ja està donant a llum, es penja. Tot i així, *Granota* sembla ser el seu llibre més dur. És aquesta la raó per la qual va trigar tant a escriure'l?

R: La idea per d'aquest llibre em va acompanyar durant molt de temps, però el vaig escriure amb relativa rapidesa. Té raó, em sentia pesat quan l'escrivia. El considero una obra d'autocrítica.

P: En quin sentit? Vostè no és responsable de la violència ni dels avortaments forçats que s'hi descriuen.

R: La Xina ha experimentat tants canvis colossals a les últimes dècades que la majoria de nosaltres ens en considerem víctimes. Malgrat això, molt poca gent es pregunta "He ferit altres persones?". *Granota* tracta aquesta pregunta, aquesta possibilitat. Jo, per exemple, potser només tenia 11 anys en l'època de la primària, però em vaig allistar als guardes rojos i vaig participar en la crítica pública del meu professor. Tenia enveja de les proeses i del talent dels altres, de la seva sort. Més endavant, fins i tot vaig demanar a la meua dona que avortés pel bé del meu propi futur. Sóc culpable.

P: Els seus llibres dibuixen una imatge depriment de la Xina moderna. Sembla que no hi existeixi el progrés. Ni els seus personatges, ni la societat ni el país com a tal semblen anar enlloc.

R: Potser no sóc gaire xinès en aquest tema. Moltes de les històries xineses tenen un final feliç, mentre que la majoria de les meves novel·les acaben en tragèdia, però encara hi ha dignitat, esperança i poder.

P: Algunes de les seves obres es llegeixen com a pel·lícules. Evita aprofundir massa en la ment dels seus personatges. Per què, per exemple, la doctora Wan es manté tan ferma respecte als principis del partit malgrat ser clarament conscient dels seus errors?

R: Aquesta és la part de l'experiència espiritual de la meva generació. Algunes persones s'han adonat que la Revolució Cultural va ser un error, però també s'han adonat que el Partit el va corregir.

P: I què en pensa, vostè? Al cap i a la fi, el van obligar a interrompre la seva formació durant la Revolució Cultural. I, tot i així, encara n'és membre.

R: El Partit Comunista Xinès té més de 80 milions de membres, i jo en sóc un més. Vaig entrar-hi el 1979 quan era a l'exèrcit. Em vaig adonar que la Revolució Cultural havia estat un error de dirigents individuals. No tenia tant a veure amb el propi partit.

P: Als seus llibres critica de forma severa els funcionaris del partit, però les seves opinions polítiques, com ara la que acaba de manifestar, són moderades. Com explica aquesta contradicció?

R: No hi ha cap contradicció amb la meva opinió política quan critico de forma dura els funcionaris del partit a les meves obres. He subratllat més d'un cop que escric en nom de les persones, no del partit. Odio els funcionaris corruptes.

Segona part: "No m'agrada parlar davant de moltes persones"

P: Quan l'any passat es va atorgar a l'escriptor xinès Liao Yiwu el premi de la Pau dels llibreters alemanys, ell el va criticar a *Der Spiegel* amb les paraules "escriptor estatal" i va afirmar que no mantenia prou distància amb el govern.

R: He llegit aquestes declaracions i també el discurs que va pronunciar a la cerimònia d'entrega de premis. Hi va demanar la divisió de l'estat xinès. No puc estar d'acord amb aquesta postura de cap de les maneres. Penso que la gent de Sichuan (la província de la qual prové Liao) no estaria d'acord que es retallés la seva província de la Xina. Estic convençut que els seus pares mai no hi donarien el seu vistiplau. I no puc imaginar que ell mateix ho pugui fer, al fons del seu cor. Sé que m'enveja per aquest premi i ho entenc, però la seva crítica és injustificada.

P: A quina de les seves crítiques es refereix en concret?

R: Bé, entre d'altres coses, m'acusa de lloar Bo Xilai...

P: ...l'antic cap del partit a Chongqing que ha caigut en desgràcia...

R: ...en un poema. De fet, és precisament el contrari. Vaig ser sarcàstic, vaig escriure una sàtira. Deixi'm que l'escrigui un altre cop.

(Mo Yan afaga un quadern i hi escriu)

El qui canta roig i colpeja negre brama poderosament,

La nació dirigeix la seva mirada a Chongqing.

Mentre una aranya blanca teixeix una veritable teranyina que captura insectes,

Un cavall negre amb corripies no és un jove enutjat.

Els escriptors no haurien de tenir por dels partits d'esquerres ni dels de dretes,

Els funcionaris haurien de valorar el seu bon nom abans i després de la seva mort.

Un senyor, una base sòlida en aigües turbulentes, això és el que és.

Els esplèndids penya-segats al riu Jialing llampurnegen com el foc.

R: A la tardor de 2011, un escriptor de Chongqing em va demanar una cal·ligrafia, un costum entre nosaltres. Li vaig enviar aquest poema, al qual va respondre: “No sé si hauria de riure o plorar”. Molts van ser els qui van lloar Bo Xilai per la seva campanya de cantar cançons roges i de lluitar contra la màfia (els “negres”) en aquells dies. Fins i tot es va demanar a alguns escriptors que lloessin Chongqing. Quan parlo de “l’aranya blanca”, però, em refereixo als joves xinesos que s’asseuen davant de les pantalles dels seus ordinadors teixint teranyines per a exposar criminals i funcionaris corruptes reals. Quan parlo del “cavall negre”, faig referència als qui només pretenen ser intel·lectuals públics. I amb la resta del poema demano als meus amics escriptors que se situïn a la dreta o a l’esquerra, però que es posicionin amb el poble.

P: I creu que els seus detractors mal interpreten expressament aquest poema per tal de fer-lo semblar amic de Bo Xilai?

R: La majoria dels que em critiquen són escriptors i saben perfectament que aquest poema era una sàtira. Però des que se’m va atorgar el Nobel, em miren amb unes ulleres que ho magnifiquen tot per tal de veure’m els defectes i fins i tot distorsionen el significat de les meves poesies.

P: Un altre dels arguments dels seus detractors és que ha col·laborat amb un llibre que celebra l’infame discurs de Yan’an de Mao Zedong el 1942, un discurs en què va assentar els límits a partir dels quals els escriptors xinesos haurien d’escriure a partir d’aquell moment.

R: Aquell discurs és ara un document històric i té la seva racionalitat, però també els seus límits. Quan jo i la meva generació d'escriptors vam començar, vam estirar aquests límits pas a pas i els vam traspassar. Qui hagi llegit la meva obra d'aquell període i tingui consciència no pot dir que jo no era crític.

P: Però per començar per què va col·laborar amb aquest projecte?

R: La veritat és que era un projecte comercial. Va ser idea de l'editor, un vell amic meu. Havia convençut uns 1.000 escriptors abans i quan vam assistir a una conferència plegats, s'hi va passejar amb un llibre i un bolígraf i em va demanar a mi també que entregués una còpia manuscrita d'un paràgraf del discurs de Mao. Li vaig preguntar per què l'hauria d'escriure, i em va contestar que havia triat aquell paràgraf per a mi. Vaig ser prou vanitós com per aprofitar l'oportunitat de presumir de la meva cal·ligrafia.

P: A la seva novel·la *La vida i la mort m'estan desgastant*, a un dels protagonistes li cau involuntàriament la insígnia de Mao en una latrina. En la seva obra autobiogràfica *Canvis*, descriu com va utilitzar estatuetes de Mao per allunyar les rates de la seva habitació. Per què escriu de forma tan agosarada als seus llibres i cuida tant les seves observacions personals?

R: Creu que vaig amb compte amb les meves observacions personals? Si fos així, no hauria acceptat fer aquesta entrevista. Sóc escriptor, no actor. I quan vaig escriure aquestes escenes, no vaig pensar a trencar un tabú. Si a partir d'elles he aclarit que Mao era un home i no un déu, que així sigui. Quan era petit, creia que era déu.

P: Actualment és el vicepresident de l'Associació d'Escriptors de la Xina. Es pot ocupar aquest càrrec sense ser proper al govern?

R: Aquest és un títol honorífic del qual ningú no es queixava abans que obtingués el Nobel. Hi ha qui creu que el Nobel només hauria de ser atorgat a les persones contràries al govern. És així? No hauria de ser el Nobel de Literatura per la literatura, per alguna cosa que algú ha escrit?

P: Però hi ha persones en aquest país que són assetjades, fins i tot arrestades pel que escriuen. No se sent obligat a utilitzar el seu guardó, fama i reputació per parlar per boca dels seus col·legues?

R: Vaig manifestar obertament que esperava que Liu Xiaobo recuperés la llibertat tan aviat com fos possible. Però se'm va tornar a criticar immediatament i se'm va obligar a parlar sobre el tema una vegada i una altra.

P: Liu va rebre el Premi Nobel de la Pau el 2010 i, de fet, la repetició de paraules de recolzament tindrien més efecte que un sol comentari.

R: Recordo els rituals de repetició a la Revolució Cultural. Si decideixo parlar, ningú no m'aturarà; si decideixo guardar silenci, aleshores, ni un ganivet al coll em farà badar boca.

P: Un altre dels seus detractors és Ai Weiwei, un artista particularment conegut a Alemanya.

R: I què ha de dir ell sobre mi?

P: També l'acusa de tenir una relació massa propera a l'estat. Diu que està allunyat de la realitat i que no pot representar la Xina actual.

R: I no la tenen pas molts artistes xinesos? I què me'n diu dels professors universitaris? I dels que escriuen als diaris estatals? Aleshores, qui pot reclamar la representació de la Xina? Jo ben segur que no, però ho pot fer Ai Weiwei? Els que realment poden representar la Xina estan cavant la terra i pavimentant carreteres amb les mans nues.

P: Vostè no només és membre del partit, sinó que també ha repetit diverses vegades que manté una visió utòpica del comunisme. Tot i així, no mostren pas per pas els seus llibres que aquesta utopia no sempre es fa realitat, per ventura? I no hauria, per tant, de considerar l'abandonament d'aquesta il·lusió?

R: El que va escriure Marx al *Manifest Comunista* era d'una gran bellesa, però sembla molt difícil fer aquest somni realitat. Tanmateix, de nou, dono un cop d'ull als estats i societats europeus, sobretot als del nord d'Europa i em pregunto si aquests estats del benestar s'haurien pogut imaginar sense Marx. Solíem dir a la Xina que el marxisme havia salvat d'alguna manera el capitalisme perquè les que es van beneficiar més de la seva ideologia semblen haver estat les societats occidentals. Sembla que nosaltres, els xinesos, els russos i els europeus de l'est no hem entès bé el marxisme.

P: Un dels seus grans admiradors és l'escriptor alemany Martin Walser. Diu de les seves novel·les que són "orgies de precisió, crueltat i bellesa".

R: Tinc un gran respecte per Martin Walser. He llegit totes les seves obres que han estat traduïdes al xinès. Es tracta d'un autor molt reflexiu que ens va explicar la mentalitat alemanya després de la Segona Guerra Mundial. M'afalaga molt que valori la meua obra. Si m'ho pregunta, li diré que és un dels autors alemanys més qualificats per rebre el Nobel. Günter Grass, l'obra del qual tinc en gran estima, ja ha rebut el premi. També he llegit les obres que han estat traduïdes al xinès de la també guanyadora del Nobel Herta Müller, les quals trobo que són excel·lents.

P: A diferència de vostè, a Grass li agrada buscar gresca amb el seu govern.

R: Sí, i l'admiro a ell i a d'altres escriptors per la seva habilitat per a involucrar-se en debats públics. Jo no la tinc, però, com he dit al principi, és que no m'agrada ni parlar davant de moltes persones.

P: Aleshores li haurà resultat força incòmoda tota la pompositat i solemnitat a Estocolm.

R: Vaig passar la major part del temps aferrat a un tros de fusta que duia a la mà.

P: Senyor Mo, moltes gràcies per aquesta entrevista.